

A Bolyai Nyári Akadémia mint a pedagógusok folyamatos „tehetséggondozása”

„A jó nevelő örök tanuló, s azonnal fölismeri,
ha nálánál különb tanítványra talál.”

(Pilinszky János)

E tanulmányban arra teszek kísérletet, hogy bemutassam a Bolyai Nyári Akadémiát, a Kárpát-medencei magyar pedagógusok szakmai-módszertani fórumát.¹

A BNYA, a betűszót népszerű néven kiejtve, a Bonya, 1993 júliusában kezdte meg működését, kezdeményezői, elindítói a két évvel azelőtt megalakult Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségének vezetői voltak. Az 1989-es változást követő években a romániai közoktatást irányító, vagy a tanügyminisztérium munkáját segítő hivatalos szervektől, állami intézményektől semmiféle kezdeményezés nem született, amely a kisebbégi oktatásban dolgozó pedagógusok továbbképzését szolgálta volna. Így az Akadémia állami feladatot vállalt fel, amikor a pedagógusok szakmai-módszertani ismereteinek és eszköztárának megújítását, bővítését tűzte ki célul, a széleskörű szakmai tapasztalatszerzés lehetőségét kínálta fel a résztvevőknek. Nemcsak a romániai magyar nyelvű oktatás pedagógusainak, hanem a vajdasági, felvidéki, kárpátaljai, sőt anyaországi kollégáknak is: innen a Kárpát-medencei jelző.

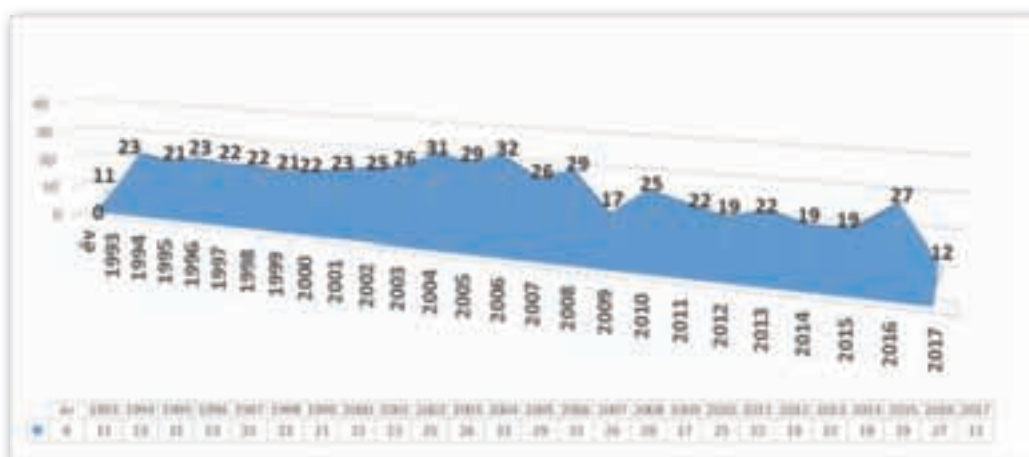
1993 júliusában 11 szekcióval indult el a magyar közoktatásban dolgozó pedagógusok nyári továbbképző tanfolyama. Igen tanulságos olvasmány az első képzéssorozatot értékelő, írógépén, vékony papírra írott jegyzőkönyv, amely közvetlenül a tanfolyam zárása után, a beszámoló gyűlésen készült. A tanítók, óvónők, reáltudományok, a földrajz, biológia, magyar nyelv és irodalom, román nyelv, képzőművészet, ének-zene, pasztorálpaszichológia, iskolavezetők szekcióinak programszervezői az előadások magas színvonaláról, a kiscsoportos foglalkozások népszerűségéről, a kerekasztal-beszélgetések és a terepgyakorlatok hasznosságáról, a kirándulások közösségformáló szerepéről, a mindenütt tapasztalható jó munkalétkörről számolnak be. Nem hallgatják el azonban a hiányosságokat sem: a beugró előadók miatt felborult a meghirdetett program vagy zsúfolttá vált, túl sok volt a tudományos előadás, kevés a gyakorlati jellegű tevékenység, az előzőleg bejelentkezett hallgatók közül sokan nem jelentek meg, vagy mások jöttek helyettük, ami gondot okozott az elszállásolásban.

¹ Az előadás rövidített változata elhangzott a Vezetőtanárok és -tanárok XII. Országos Módszertani Konferenciáján (*Tradíciók az innováció. A gyakorlóiskolák tehetséggondozásában betöltött szerepe.*) Pécsen 2017. október 13-án.

A megbeszélésen jelen volt a Magyar Művelődési és Közoktatási Minisztérium helyettes államtitkára is, aki arra hívta fel a figyelmet, hogy nem szerencsés helyzet a magyarországi előadók túlsúlya, fokozott mértékben kell bekapcsolni a hazai előadókat. Mindenki egyetértett viszont abban, hogy jó a kezdeményezés, ezt a képzési formát folytatni kell.

Az RMPSZ őszi elnökségi ülésén első napirendi pontként szerepelt a BNYA értékelése és a jobbítás szándékával megfogalmazott javaslatok összegzése. A képzések tartalmára vonatkozóan hangzott el, hogy fontos a minőség, a magas szakmai színvonal, az előadókat pontos témajavaslat alapján kell meghívni, legyen a képzés a tanítás gyakorlathoz közelebb álló, kevesebb előadás, több kiscsoportos vagy szeminárium jellegű foglalkozás. A javaslatok a szervezésre is kitértek a jelentkezés koordinálásától, a szakmai, pénzügyi és szervezői felelősség megosztásáig, a népszerűsítés lehetőségeinek számbavételétől a technikai eszközök beszerzéséig.

A következő néhány évben fokozatosan váltak valósággá a javaslatok. A kínálat bővült, és nagyjából rögzült a szekciók tantárgyi megoszlása. Már 1994-ben megduplázódott a meghirdetett tanfolyamok száma: a reáltárgyak külön szekciókba kerültek, megjelentek az idegen nyelvek (német, angol), a történelem, az informatika, a testnevelés, a közgazdaságtan, a szakoktatás fontosságára való tekintettel a műszaki szaknyelv, sőt az iskolakönyvtárosok számára is hirdettek képzést. A tantárgycentrikus szervezés részben megmaradt vagy finomodott, de a résztvevők javaslatait figyelembe véve, a szélesebb körű pedagógustársadalom igényeit felmérve új képzések is indultak, mint például az osztályfőnököké vagy a drámapedagógia már az Akadémia működésének harmadik évében. A teljesség igénye nélkül folytathatom a felsorolást: a magyarság történelme, pszichológiai képzés mentálhigiénés szakembereknek, nevelésmenedzsment, kollégiumi nevelők képzése, vallástanárok képzése, számítástechnikai ismeretek óvodapedagógusok/

1. kép A 25 éves Bolyai Nyári Akadémia szekciószerettsége

tanítók/tanárok számára, multimédia az oktatásban, médiainformatika, fakultatív magyar nyelvoktatás, szabadidős tevékenységek szervezése, mérnök-tanárok képzése, népzene–néptánc–kézművesség, élménypedagógia szerepel rendre a kínálatban.

A hallgatók a kezdetektől igényelték pedagógiai és pszichológiai ismereteik és készségeik bővítését. Ezt az igényt kielégítendő az előadók, foglalkozásvezetők a program-szervezők felkérései alapján ilyen jellegű témákat is beépítettek az egyes tanfolyamok programjába. Csak néhány ezek közül: a testnevelés szerepe az oktatók személyiségének fejlődésében, személyiségfejlesztő tréning pszichológus vezetésével tanítók számára, a kollégiumi nevelő mentális karbantartása, a neveléstudományok az oktatás szolgálatában, a gyermeki személyiségfejlesztés lehetőségei az óvodában, gyermekdiagnosztika, nevelési diagnosztika, önértékelés, önelemzés és önfejlesztés a pedagógiai gyakorlatban, pedagógusethika, a tolerancia szerepe a nevelőmunkában, kommunikációs tréning biológiantanároknak, a konfliktuskezelés kreatív és konstruktív megközelítése, művészet-terápia.

A tehetséggondozás mikéntje visszatérő kérdés volt a magyar nyelvű közoktatás minden szintjén évközi tanácskozásokon, versenyek szervezésekor, szakmai fórumokon. A BNYA képzéseiben ez a téma is megjelent már 1996-ban, az ünnepélyes megnyitó keretében elhangzott plenáris előadás – *Tehetségművelés és az alkotóképesség fejlesztése* – foglalkozott a kérdéssel. A következő két évben az osztályfőnökök és az iskolavezetők tanfolyamain szerepelt a *Tehetségfelismerés, -fejlesztés és -gondozás* című téma, és természetesen megjelent a művésztanárok alkotótáborában: a személyiség és a zenei tehetség kapcsolatáról, valamint a kreatív folyamat tanórai modellezésének nehézségeiről folyt eszmecsere. De a tanítók, sőt az óvónők is foglalkoztak a tehetség korai felismerésének és fejlesztésének lehetőségeivel. 2009-ben egy korábbi próbálkozás után önálló szekcióban a hallgatók megismerkedhettek a Magyar Tehetséggondozó Társaság, a Nemzeti Tehetségsegítő Tanács, az MTA Pszichológiai Intézete, a Debreceni Egyetem munkatársainak kutatásaival, eredményeivel, az együttműködés lehetőségeivel.

Ekkortájt körvonalazódott az az elképzelés, hogy a BNYA képzéseit jó volna egy fő téma köré csoportosítani. 2010-től gyakorlattá vált, hogy a széleskörű konzultációt követően beérkezett javaslatokat figyelembe véve az országos elnökség döntése alapján hirdetjük meg az Akadémia aktuális témáját. Igyekszünk tehát lépést tartani a pedagógus szakma elvárásaival, változó kihívásaival. A fő témakörök így alakultak:

- A pedagógus megváltozott szerepe (2010)
- Kooperatív módszerek az oktatásban (2011)
- Az érzelmi intelligencia és a szociális kompetenciák fejlesztése (2012)
- A tanulás tanulása (2013)

- Differenciálás, felzárkóztatás és tehetségápolás a közoktatásban (2014)
- A kommunikációs kompetenciák fejlesztése tanórán (2015)
- A modern pedagógus. Megváltozott szerepek és készségek, a változtatás módszerei (2016)
- Legyen játék a tanulás! (2017)

2. kép A 2013-as BNYA plakátja

A téma lényegét egy-egy rövid idézet foglalta össze, amely felkerült a plakátokra és a hallgatók ajándékmappájára is.

A legelső akadémiai képzést követően hangzott el fő követelményként a minőség, a magas szakmai színvonal biztosítása. Ezt szavaltotta az a tény, hogy a meghívott előadók, foglalkozásvezetők Magyarország neves egyetemének, pedagógiai főiskoláinak, az MTA különféle intézeteinek, oktatásfejlesztéssel, pedagógusképzéssel foglalkozó intézményeknek, egyesületeknek elismert, nagy tudású oktatói és munkatársai közül kerültek ki. Őket egészítették ki a gyakorló iskolák széleskörű módszertani és gyakorlati tudással rendelkező pedagógusai. A hazai felsőoktatási intézmények, a BBTE, majd a PKE és a később megalapított Sapientia EMTE munkatársai is bekapcsolódtak ebbe a munkába. Mára a magyarországi és a hazai előadók aránya kiegyensúlyozódott. Gyakran voltak segítségünkre a közben itthon is meg- vagy újra-

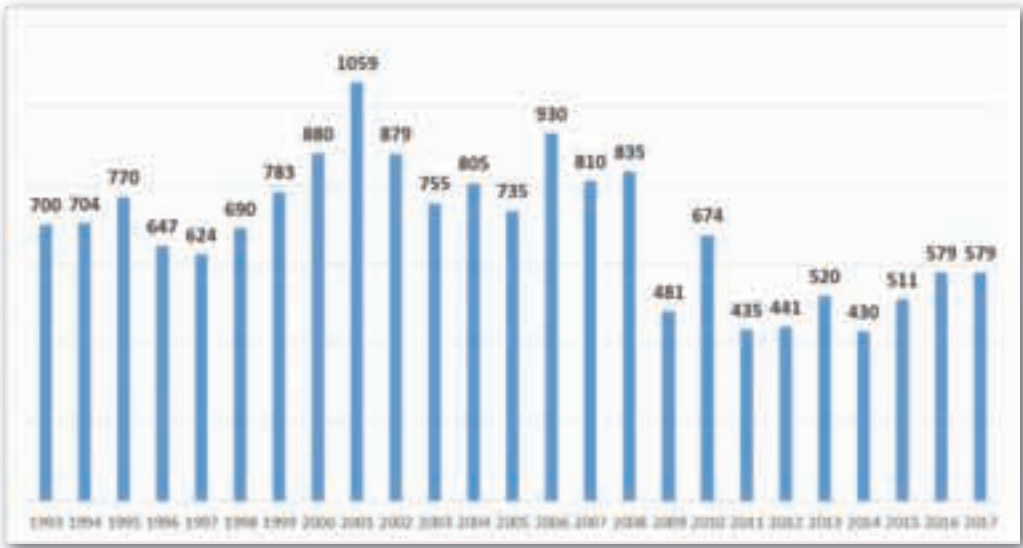
alakult szakmai szervezetek, egyesületek, a történelmi egyházak.

A szekciók programajánlata körültekintéssel, szakmai igényességgel készült el. Az első időkben gyakori volt, hogy felkérésre egy intézmény vállalta a programcsomag elkészítését, és azt a képzést megelőzően elküldte a programszervezőnek, hogy az esetleges módosításokat még idejében meg lehessen ejteni. Ez a gyakorlat később is megmaradt pl. a tanítók vagy az óvónők tanfolyamai esetében. Így könnyebb volt egységes koncepciójú képzési programot kínálni a résztvevőknek. A másik eljárás az volt, hogy a meghívott előadók az igényelt témaköröknek megfelelően állították össze témajavaslatukat, és azt egymással és a programfelelőssel is egyeztetve alakult ki az ajánlat. Az előadók nem csak tudásukkal, hanem emberi, pedagógusi habitusukkal is szolgálták a pedagógusképzést, és sok-sok oktatási segédanyaggal, szakkönyvekkel, videókkal, CD-kel, internetes anyagokkal segítették a BNYA hallgatóit. Sokuk interaktív tevékenységeit, előadásait kérik, évről évre várják a résztvevők.

A nyári pedagógusképzés tanfolyamainak látogatottsága változó képet mutat. Volt egy igen látványos felívelő szakasza, melynek csúcspontján, 2001-ben több mint ezer hallgató vett részt a BNYA-n. Ezt a számot 2006-ban közelíti meg a 930-as mutató. A részvétel ezután csökkenő tendenciát mutat. Ennek egyik oka, hogy az Akadémia képzéseit két évtizeden keresztül csak alternatív elismert képzésként jegyezte a román Tanügyminisztérium. Ez a státus egy egyszerű részvételi igazolás kibocsátására jogosí-

totta fel az RMPSZ-t. Többszöri próbálkozás után az utolsó öt évben sikerült akkreditálni a programokat, így a részvétel 10-11 kreditpont megszerzésével jár.

Talán ennek is tulajdonítható, hogy a pedagóguslétszám 600 körül kezd újból stabilizálódni. Megnyugtató viszont, hogy a tanfolyamok zárásakor névtelenül kitöltött értékelő kérdőívek alapján nem a pontszerzés lehetősége a részvétel motivációja elsősorban, hanem a szakmai érdeklődés. A hallgatók között szép számmal akadnak visszatérők és örök kíváncsiak, akik több évben egymás után vagy a tartalmi változásokat követően újból megpályázzák a részvételt. A Kárpát-medencéből érkező pedagógusok száma a kez-

3. kép A hallgatók számának alakulása

deti 100-120-ról természetesen csökkent, hisz időközben a határon túli régiókban is beindultak a BNYA-hoz hasonló nyári egyetemek.

A képzések helyszínei megszaporodtak: részben tömbösödés figyelhető meg az oktatási központok kialakulásával és infrastrukturális fejlődésével párhuzamosan, részben pedig évről évre változnak a régiós igényekkel összhangban vagy a szekciók szervezési sajátosságainak megfelelően. Ez utóbbira a földrajzosok és a biológusok képzése a példa, akik a terepgyakorlatok sokszínűségét biztosítandó évente más-más vidékre „költöznek”.

Az idei jubileumi évben joggal vetődik fel a kérdés: mi a BNYA megindítása óta eltelt 25 év hozadéka? Számokban kifejezve több mint 17000 magyar pedagógus korszerűsíthette szakmai ismereteit, újíthatta meg módszertani eszköztárát. A pedagógusok visszajelzései, értékelése alapján a BNYA programjai úgy alakultak, hogy eredményesen használható, alkalmazható tudást igyekeztek adni a résztvevőknek. Ezt a célt tükrözi a programok tartalmára vonatkozó, rég rögzült 40/60%-os aránya az elméletnek és a gyakorlatnak.

Ha nyomtatott formában megjelentetnénk, egész kötetnyi lenne a tanfolyamokon megismert és a gyakorlatban kipróbált oktatási-nevelési módszerek és eljárások leírása, a workshopok, tréningek bemutatása. Impozáns az a bibliográfia, amit az előadók, foglalkozásvezetők, programfelelősök a tanfolyamok résztvevőivel megismertettek. Ez a bibliográfia egyaránt tartalmazza az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó, sőt gyakran a tantárgycentrikusságon messze túlmutató, a legújabb tudományos kutatásokra alapozó munkákat és a szakmódszertani kiadványokat, modern kézikönyveket. Az egyéni képzésben, az életfogytig való tanulásban nagy segítség ez a pedagógusok számára.

A BNYA hozadéka az is, hogy például a Román nyelv és irodalom tanítása a magyar tannyelvű iskolákban elnevezésű tanfolyamon már a legelső alkalommal megfogalmazódott, hogy az állam nyelvét a kisebbségek esetében sajátos tantervek alapján sajátos eszközökkel kell tanítani. Bár ennek a képzésnek a tartalma lassan mozdult el a kisebbségi oktatás követelményeinek, a gyakorlati használhatóságnak az irányába, az előadóknak, szervezőknek és a résztvevőknek nagy szerepük volt abban, hogy megszületett a speciális tanterv, és elkészültek a tankönyvek a magyar elemi és általános iskola 5. osztályos tanulói számára, valamint egy tanári kézikönyvnek is tekinthető kiadvány. Hasonlóképpen a történelemtanárok 1997-es képzésén született meg az a beadvány, amelynek nyomán, többszöri próbálkozás után bekerült a 6–7.-esek tanmenetébe A magyarság történelme és hagyományai tantárgy.

A BNYA képzéseinek egykori hallgatói közül ma többen előadóként, képzőként vagy programszervezőként tevékenykednek. A tanfolyamainak keretében szervezett pedagógus fórumok arra is lehetőséget adtak, hogy a romániai közoktatásban eluralkodó káosz körülményei között tanácsot, eligazítást kapjanak a kollégák a kisebbségi oktatást érintő megannyi kérdésben, problémában, vagy csak egyszerűen „kibeszélik” a nehézségeket. És nem utolsósorban erős baráti kapcsolatok szövődtek az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai, vajdasági kollégák között. A sok kiegészítő program a tánccházttól a kirándulásokig, az ismerkedési estektől a közös filmnézésig igazi közösségépítő szerepet töltött be.

Joggal kérdezhetnénk: tükröződik-e mindez az iskolai munka mindennapjaiban, van-e, és milyen mértékben kézzelfogható eredmény? „A továbbképzéseknek minden bizonnyal úgynevezett utánkövetésre is vállalkozni kellene. Vizsgálni kellene azt, hogy ha valaki elvégzett egy továbbképzést, akkor az ott tanultakat miként építi be saját mindennapi tanári munkájába” – írta le nemrég szakmai beszámolójában az egyik programfelelős. Bár a mérés-értékelés tágkörében több tanfolyamot is szerveztünk, az RMPSZ erre vonatkozóan még nem dolgozott ki megbízható módszert. Így csak remélni lehet, hogy a BNYA negyedszázados működése során olyan tudást nyújtott a résztvevőknek, amely befolyásolta szellemi, lelki, érzelmi habitusukat, beépült pedagógiai gyakorlatukba mindenkor tanítványaik hasznára. Vajha a több ezer „bonyás” pedagógusra mind igaz lenne a Pilinszky-idézet második tagmondata is!